

Жұмыс бағдарламасы
Нысан
Н 7.18.2/06

ПМУ ҰС

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі
С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті
Мемлекет және құқық тарихы және теориясы кафедрасы

ЖҰМЫС БАҒДАРЛАМАСЫ

Экологиялық құқық, менеджмент және маркетинг негіздері
пәнінің

050608 «Экология» мамандығының (тарының) студенттеріне
арналған

Павлодар

Мемлекеттік ж
Нысан
мамандықтың
7.18.1/06
мен типтік
негізінде әзірленген
пәннің жұмыс бағдарламасына
бекіту парағы

ПМУ ҰС Н

БЕКІТЕМІН
ОІ жөніндегі проректор

Пфейфер.Н.Э.

200_ж

«__» _____

Құрастырушы: аға оқытушы _____ Жумағажинов .Д.Ж.

Мемлекет және құқық тарихы және теориясы кафедрасы

ЖҰМЫС БАҒДАРЛАМАСЫ

Экологиялық құқық, менеджмент және маркетинг негіздері пәні бойынша

050608 «Экология» мамандығының (тардың) студенттеріне арналған

Жұмыс бағдарламасы мемлекеттік жалпыға міндетті мамандық стандарты
_____ және типтік бағдарлама негізінде әзірленген
(стандарт шифрі)

(типтік бағдарламаның толық атауы, күні және бекітетін ұйымның атауы)
200_ж. «__» _____ кафедра отырысында ұсынылған №__ хаттама.

Кафедра меңгерушісі _____ Ахмеджанова.Г.Б.

Факультет әдістемелік кеңесімен құпталған _____
200_ж. «__» _____ №__ хаттама

ӘК төрағасы _____ Мошна.Н.И.

КЕЛІСІЛГЕН

Факультет деканы _____ Ақышев.А.А. «__» _____ 200_ж.

Мамандықтың (тардың)
 Нысан
 жұмыс бабындағы оқу
 ҰС Н 7.18.1/10
 жоспарынан үзінді көшірме

ПМУ

**Мамандықтың (тардың) жұмыс бабындағы оқу
 жоспарынан үзінді көшірме
 050608 «Экология»**

Пәннің атауы Экологиялық құқық, менеджмент және маркетинг негіздері

№	Оқу формасы	Бақылау формасы				Студенттермен жұмыс			Курс және семестр (сағаттарды) бойынша сағаттарды бөлу		
						Барлығы					
		Емт.	Сын	Бақ. ж.	Қур. ж	жал	ауд	СӨ Ж	Дәр.	Тәж.	СӨ Ж
1	Күндізгі жалпы орта білім негізінде 2005 г.	7			7	135	45	90	30 15	90	
2	Сыртқы жалпы орта білім негізінде 2005 г.	9			9	123	18	108	Семестр – 9		
									10	8	108
3	Сыртқы жоғарғы кәсіби білім негізінде 2009 г.	3			3	135	18	117	Семестр – 3		
									12	6	117

Пәннің оқу процесінде алатын орны

Қазақстан Республикасының Экологиялық құқығы қоғам мен қоршаған ортаның өзара қарым-қатынасымен байланысты қоғамдық қатынастарды реттейтін жаңа қалыптасқан құқық саласы. Қоршаған ортаны қорғау, табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану, сонымен бірге, адамзат қызметі мен денсаулығы үшін қолайлы қоршаған ортамен қамтамасыз етуді мақсат етіп қояды. Табиғат пен қоғамның өзара қарым-қатынасы саласындағы қоғамдық қатынастар кешенді құқықтық салаларымен реттеледі. Олардын арасында негізгі маңыздылары құқықтың Экологиялық салалары: жер қойнауы, су, орман, фауналық және өзге де табиғи объектілер мен табиғи ресурстарды қорғау мен ұтымды пайдалануды талап ететін салалар.

Экологиялық құқық, менеджмент және маркетинг негіздерін оқыту мақсаты экологиялық заңдарды және оларды іс жүзінде қолдануды және адамзаттық мүддесі үшін қоршаған табиғи ортаны ұтымды пайдалану саясатын жүргізуге қабілеті құқық қорғау органның, өкілді атқарушы органның және өзге де мемлекеттік және мемлекеттік емес органның болашақ жұмыскерлері болатын құқықтанушыларды дайындау.

Экологиялық құқық, менеджмент және маркетингті оқытудың міндеттері:

- Қазақстан Республикасындағы экологиялық құқық институттарында студенттердің жүйелік білімін калыптастыру;
- Студенттерді жаңартылған экологиялық құқық ғылымының көзқарасымен, теория мен, студенттің меңгеріп жатқан білімін калыптастыру және олардың көзқарасын, теориясын, концепцияларын семинар жүргізу барысында, кұрстық және дипломдық жұмыстарын бағалау.
- Студенттердің семинар сабақтарында шығарған есептерін және өзіндік жұмыстарын орындау кезінде эколого-құқықтық нормаларды практикада қолдана білуді жетілдіру.

Экологиялық құқық, менеджмент және маркетинг пәнін оқу нәтижесінде студенттің қабылдайтын кем дегенде төменгі білімі, ептілігі мен дағдысы:

"Экологиялық құқық, менеджмент және маркетинг пәні" пәнінен студент Қазақстан Республикасының экологиялық заңдарының жүйесін, ауылшаруашылық ұйымдарының құқықтық жағдайының ерекшеліктерін, олардың жерге — негізгі еңбек құралына байланысты, құқықтарын білуі қажет; ауылшаруашылық қызметімен байланысты есептер мен дауларды шешу барысында аграрлық құдығының ережелерін дұрыс қолдана білуі тиіс, табиғи ресурстарды пайдалану және қоршаған ортаны тиімді пайдаланып, қорғауға тиіс.

Пререквизиттер:

Пәнді оқу барысында мына пәндерді де оқу базасы қарастырылған: ізашар пәндердің тізбесі:

Заңгерлердің кез келген кәсіби қызметі теориялық терең білім мен қолданыстағы заңнаманы колдану тәжірибесіне негіздеуге тиіс. Осыған байланысты жер құқығы салалық заң пәндерін мүлтіксіз білуді талап етеді. Студенттер оқитын оқу курстарымен қатар «Экологиялық құқық, менеджмент және маркетинг» пәні теориялық базасын калыптастыруға бағытталған арнайы курс ретінде ерекше орын алады. Осы курсты барынша терең игеру үшін бұл пәнді оқытуға тікелей жол ашатын іргелі білім қажет, атап айтқанда:

- Мемлекет және құқық теориясы
- ҚР Конституциялық құқық
- ҚР Қылмыстық құқығы
- ҚР Азаматтық іс жүргізу құқығы
- ҚР Азаматтық құқығы;
- ҚР Аграрлық құқық;
- ҚР Жер құқығы.

Пәннің тақырып
Нысан
жоспары
Н 7.18.2/10

ПМУ ҰС

050608 «Экология» күндізгі
жалпы орта білім негізінде

ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАРЫ					
№ р/с	Тақырып атауы	Сағат саны			
		Дәрі с	Тәжі р.	Зертх .	ОӨЖ
1	2	3	4	5	6
1	Экологиялық құқықтың түсінігі мен пәні.	2	1		6
2	Экологиялық құқықтың тарихы және қайнар көздері.	2	1		6
3	Табиғат объектілеріне меншік құқығы.	2	1		6
4	Табиғатты пайдалану құқығы.	2	1		6
5	Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғауды мемлекеттік басқарудың ұйымдық-құқықтық нысандары.	2	1		6
6	Қазақстан Республикасының экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету шаралары.	2	1		6
7	Қоршаған ортаны қорғау саласындағы дауларды шешудегі қоғамдық бірлестіктердің құқықтары мен міндеттері.	2	1		6
8	Қоршаған ортаны қорғау туралы заңдарды бұзғаны үшін жауаптылық	2	1		6

9	Жерді құқықтық қорғау.	2	1		6
10	Жер қойнауынын құқықтық режимі және оны қорғау.	2	1		6
11	Судың құқықтық режимі және оны қорғау.	2	1		6
12	Атмосфералық ауаны құқықтық қорғау.	2	1		6
13	Ормандардың құқықтық режимі және оларды қорғау.	2			
		1		6	
14	Жануарлар дүниесін пайдалану мен қорғаудың құқықтық режимі	2	1		6
15	Ерекше қорғалатын табиғи объектілердің құқықтық режимі.	2	1		6
БАРЛЫҒЫ:		30	15		90

Пәннің тақырыптық жоспары
Н 7.18.2/10

Нысан
ПМУ ҰС

050608 «Экология» сыртқы жалпы орта білім негізінде

ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАРЫ					
№ р/с	Тақырып атауы	Сағат саны			ОӨЖ
		Дәріс	Тәжір.	Зертх.	
		с	р.	.	

1	2	3	4	5	6
1	Экологиялық құқықтың түсінігі мен пәні.	1			8
2	Экологиялық құқықтың тарихы және қайнар көздері.	1	1		7
3	Табиғат объектілеріне меншік құқығы.	1			8
4	Табиғатты пайдалану құқығы.	1	1		7
5	Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғауды мемлекеттік басқарудың ұйымдық-құқықтық нысандары.	1			7
6 Қа зақ ста н Ре сп уб ли кас ын ың эко ло ги ял ық қа уіп сіз дік ті қа мт ам ас ыз ету ша ра ла ры .	1			7	
7	Қоршаған ортаны қорғау саласындағы дауларды шешудегі қоғамдық бірлестіктердің құқықтары мен міндеттері.	1			7
8	Қоршаған ортаны қорғау туралы заңдарды бұзғаны үшін жауаптылық	1	1		7

9	Жерді құқықтық қорғау.	1			8
10	Жер қойнауынын құқықтық режимі және оны қорғау.	1			7
11	Судың құқықтық режимі және оны қорғау.		1		7
12	Атмосфералық ауаны құқықтық қорғау.		1		7
13	Ормандардың құқықтық режимі және оларды қорғау.		1		7
14	Жануарлар дүниесін пайдалану мен қорғаудың құқықтық режимі		1		7
15	Ерекше қорғалатын табиғи объектілердің құқықтық режимі.		1		7
БАРЛЫҒЫ:		10	8		108

Пәннің тақырыптық
жоспары
Н 7.18.2/10

Нысан
ПМУ ҰС

050608 «Экология» сыртқы
жалпы орта білім негізінде

ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАРЫ					
№ р/с	Тақырып атауы	Сағат саны			
		Дәрі с	Тәжі р.	Зерт х.	ОӨЖ
1	2	3	4	5	6
1	Экологиялық құқықтың түсінігі мен пәні.	1			8
2	Экологиялық құқықтың тарихы және қайнар көздері.	1	1		8
3	Табиғат объектілеріне меншік құқығы.	1			8
4	Табиғатты пайдалану құқығы.	1	1		8
5	Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғауды мемлекеттік басқарудың ұйымдық-құқықтық нысандары.	1			7
6	Қазақстан Республикасының экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету шаралары.	1			7
7	Қоршаған ортаны қорғау саласындағы дауларды шешудегі қоғамдық бірлестіктердің құқықтары мен міндеттері.	1			7

8	Қоршаған ортаны қорғау туралы заңдарды бұзғаны үшін жауаптылық	1	1		8
9	Жерді құқықтық қорғау.	1			8
10	Жер қойнауының құқықтық режимі және оны қорғау.	1			8
18 1 1	Судың құқықтық режимі және оны қорғау.	1			8
13 Ат мо сф ер ал ық ауа ны құ қы қт ық қо рға у. 12	Ормандардың құқықтық режимі және оларды қорғау.			1	8
14	Жануарлар дүниесін пайдалану мен қорғаудың құқықтық режимі		1		8
15	Ерекше қорғалатын табиғи объектілердің құқықтық режимі.		1		8
Б А Р Л Ы Ғ Ы :	12	6		117	

Курс компоненті
Дәріс сабақтардың тізімі

1-тақырып. Экологиялық құқықтың түсінігі мен пәні.

Мемлекеттің экологиялық қызметі. Қоршаған табиғи орта құқық объектісі ретінде. Экологиялық құқықтың түсінігі. Экологиялық қатынастардың түрлері және жалпы сипаттамасы. Экологиялық құқық қатынастардың

субъектілері және объектілері. Экологиялық құқық қатынастарының мазмұны. Экологиялық құқық қатынастарының пайда болуы, өзгертілуі және тоқтатылуы. Экологиялық құқықтың әдістері. Экологиялық құқықтың жалпы және арнайы қағидалары. Экологиялық құқықтың жүйесі: жалпы және арнайы бөлімдері. Экологиялық-құқықтық институттар. Қазақстан Республикасының қазіргі құқық жүйесіндегі экологиялық құқықтың орны. Экологиялық құқықтың басқа құқық салаларымен ара-қатынасы.

2-тақырып. Экологиялық құқықтың тарихы және қайнар көздері.

Экологиялық құқықтың пайда болуы, өркендеуі және болашағы. Табиғат қорғау және табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану туралы республикалық заңдылықтардың негізгі даму кезеңдері. Экологиялық құқықтың қайнар көздерінің түсінігі, ерекшеліктері және классификациясы. Қазақстан Республикасының Конституциясы және экологиялық құқықтық ережелер мен талаптар. Табиғат қорғау және табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану туралы жалпы және арнайы заңдар. Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі - жалпы сипаттамасы және экологиялық қатынастарды құқықтық реттеудегі оның маңызы. Үкіметтің экологиялық-құқықтық актілері. Жергілікті өкілді және атқарушы органдардың экологиялық-құқықтық актілері. Экологиялық қатынастарды реттеудегі соттық тәжірибенің маңызы. Экология және табиғатты пайдалану жөніндегі халықаралық конвенциялар, мемлекет аралық келісімдер мен шарттар.

3-тақырып. Табиғат объектілеріне меншік құқығы.

Табиғат объектілеріне мемлекеттік меншік құқығының түсінігі және жалпы сипаттамасы. Құқықтық қорғау объектілері мен мемлекеттік меншік құқығының ара қатынасы. Мемлекет - табиғат объектілеріне меншік құқығының субъектісі. Қазақстан Республикасының Парламенті, жергілікті өкілді және атқарушы органдары мен олардың табиғат объектілеріне меншік құқығын іске асыру жөніндегі өкілеттісі. Табиғат объектілеріне меншік құқығының мазмұны және қорғалуы. Табиғи ресурстарға жеке меншік құқығының түсінігі және жалпы сипаттамасы. Табиғи ресурстарға жеке меншік құқығының мазмұны. Табиғи ресурстарға жеке меншік құқығының объектілері мен субъектілері. Табиғи ресурстарға жеке меншік құқығының пайда болу, өзгертілу және тоқтатылу негіздері.

4-тақырып. Табиғатты пайдалану құқығы.

Табиғатты пайдалану құқығының түсінігі. Табиғатты пайдалану құқығының қағидалары және негізгі белгілері. Табиғатты пайдалану құқығының түрлері, объектілері және субъектілері. Табиғатты жалпы және арнайы пайдалану. Табиғатты пайдалану құқығының мазмұны және кепілдіктері. Табиғат пайдаланушылардың құқықтары мен міндеттері. Табиғат пайдалану құқығын

қорғау. Табиғатты пайдалану құқығының пайда болу, өзгертілу және тоқтатылу негіздері.

5-тақырып. Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғауды мемлекеттік басқарудың ұйымдық-құқықтық нысандары. Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғауды мемлекеттік басқарудың түсінігі мен қызметі. Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғауды басқаратын жалпы және арнайы органдар. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы жоспарлау, бағдарламалау және стандарттау мәселелері. Экологиялық нормативтер, шекті рұхсат берілетін нормалар. Табиғатты пайдалану және қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттік ведомстволық, өндірістік және қоғамдық бақылау. Қоршаған ортаны қорғау және табиғатты пайдалану туралы даулардың түсінігі, оларды қарау және шешу тәртібі. Экологиялық құқық саласындағы соттардың қызметі. Экологиялық құқық саласындағы прокуратураның қызметі.

6-тақырып. Қазақстан Республикасының экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету шаралары.

Экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің жалпы сипаттамасы мен түсінігі. Экологиялық мониторинг және жүзеге асырудың тәртібі. Экологиялық сараптама: міндеттері, қағидалары, түрлері. Экологиялық сараптаманың объектілері және субъектілері. Шаруашылық және басқа да қызметтерге қойылатын экологиялық талаптар. Халықтың радиациялық қауіпсіздігін қамтамасыз ету. Экологиялық ақпараттың түсінігі және түрлері. Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғаудың экономикалық тетігінің құқықтық негіздері. Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғаудың экономикалық түсінігі мен құрылымы. Экологиялық төлемдер. Экологиялық сақтандыру. Табиғатты пайдалану үшін салықтар. Арнайы табиғатты пайдалану үшін төлемдер. Табиғатты қорғау қорлары. Экологиялық аудит.

7- тақырып. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы дауларды шешудегі қоғамдық бірлестіктердің құқықтары мен міндеттері.

Экологиялық тәрбиелеу және білім беру, ғылыми зерттеулер. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы қоғамдық ұйымдардың және азаматтардың қатысуының жалпы сипаттамасы, түсінігі және түрлері. Азаматтардың экологиялық бірлестіктерінің құқықтары мен міндеттері. Экологиялық даулардың шешілуі. Экологиялық тәрбиелеу және білім беру, ғылыми зерттеулер. Экологиялық қоғамдық сараптама. Қоғамдық экологиялық бақылау.

8-тақырып. Қоршаған ортаны қорғау туралы заңдарды бұзғаны үшін жауаптылық.

Қоршаған ортаны қорғау туралы заңдарды бұзудың түсінігі және жалпы сипаттамасы.

Экологиялық жауаптылықтың түсінігі және түрлері.

Тәртіптік жауаптылық.

Еңбек қатынастарымен байланысты экологиялық және материалдық жауаптылық.

Экологиялық заңдарды бұзғаны үшін азаматтық құқықтық жауапкершіліктің түсінігі және түрлері. Экологиялық заңдарды бұзғаны үшін әкімшілік жауаптылық.

Экологиялық заңдарды бұзғаны үшін қылмыстық жауаптылық.

Экологиялық заңдарды бұзғаны үшін өзге де экологиялық жауаптылық түрлері.

9-тақырып. Жерді құқықтық қорғау.

Жердің жалпы сипаттамасы, жер кодексі, жерді қорғаудың мақсаты мен міндеттері.

Жерге мемлекеттік меншік құқығы, жерге жеке меншік құқығы, мазмұны және объектілері.

Жер пайдалану құқығы, оның түрлері, субъектілері, мазмұны, жер учаскесін беру тәртібі.

Жер учаскесін нормалау.

Сервитуттар, пайдалану тәртібі және түрлері.

Жерге меншік құқығының, жер пайдалану құқығының және өзге де құқықтардың тоқтатылуы.

Жер қорының санаттары, жалпы сипаттамасы.

10-тақырып. Жер қойнауының құқықтық режимі және оны қорғау.

Жер қойнауының, пайдалы қазбалардың құқықтық жағдайының және оны қорғаудың түсінігі мен жалпы сипаттамасы. Жер қойнауы мен басқа да пайдалы қазбаларды ұтымды пайдалануды және қорғауды камтамасыз етудің мемлекеттік-құқықтық механизмі.

"Жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы" Қазақстан Республикасының Президентінің жарлығы мен жер қойнауын ұтымды пайдалануы мен қорғауды камтамасыз ететін басқа да заңдар. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жер қойнауы қорының түсінігі мен құрамы және оның жеке бөліктерінің құқықтық режимі. Жер қойнауының меншік құқығы және оны іске асыру нысандары. Жер қойнауын пайдалану және оны қорғау саласындағы мемлекеттік басқару және оны бақылау. Жер қойнауын пайдалану құқығы және оның түрлері. Пайдалы қазбаларды есепке алу, оларды жіктеу. Пайдалы қазбалардың қен орындарының мемлекеттік қадастры. Жер қойнауын пайдалану және қорғау туралы дауларды шешу тәртібі. Континентальды шельфты ұтымды пайдалану және қорғаудың ұйымдастыру құқықтық нысандары. Жер қойнауына, жер қойнауы пайдаланушыларға келтірілген зиянды өтеу. Жер қойнауы туралы заңдарды бұзғаны үшін жауаптылық.

11-тақырып. Судың құқықтық режимі және оны қорғау.

Судың құқықтық режимінің және оны қорғаудың түсінігі мен жалпы сипаттамасы. Суды ұтымды пайдалануды және қорғауды қамтамасыз ететін мемлекеттік құқықтық механизм жолдары. Су кодексі және суларды ұтымды пайдалану және қорғауды қамтамасыз ететін басқа да заңдар.

Қазақстан Республикасы су қорының түсінігі мен құрамы және оның жеке бөліктерінің құқықтық ережелері. Суға мемлекеттік меншік және оны жүзеге асыру нысандары. Суды пайдалану құқығы және оның түрлері. Суды мемлекеттік басқару мен оны пайдалануды және қорғауды бақылау. Су кадастры және су шаруашылық баланстары. Су дауларын шешу тәртібі, суларға және су пайдаланушыларға келтірілген зиянды өтеу. Су заңдарын бұзғаны үшін жауаптылық.

12-тақырып. Атмосфералық ауаны құқықтық қорғау.

Атмосфералық ауаның қазіргі жағдайы. Атмосфералық ауаны құқықтық қорғаудың түсінігі және жалпы сипаттамасы. Атмосфералық ауаны қорғауды қамтамасыз ететін мемлекеттік құқықтық механизмі.

"Атмосфералық ауаны қорғау туралы" Қазақстан Республикасының заңы және басқа да атмосфералық ауаны қорғау туралы заңдары. Атмосфералық ауаны қорғау саласындағы мемлекеттік бақылау. Атмосфералық ауаны қорғау туралы дауларды шешу тәртібі. Атмосфералық ауаны қорғау туралы заңдарды бұзғаны үшін жауаптылық.

13-тақырып. Ормандардың құқықтық режимі және оларды қорғау.

Ормандардың құқықтық режимдерінің түсінігі және жалпы сипаттамасы. Ормандарды ұтымды пайдалануды және қорғауды қамтамасыз етудің мемлекеттік құқықтық механизмі. Қазақстан Республикасының Орман кодексі және ормандарды ұтымды пайдалану және қорғауды қамтамасыз ететін басқа заңдар.

Қазақстан Республикасы орман қорының түсінігі мен құрамы және оның жеке бөліктерінің құқықтық режимі. Ормандарды басқару және орман шаруашылығын жүргізудің негізгі талаптары. Орман қорын топқа және қорғаныс категорияларына бөлу. Ормандарға меншік құқығы және оны жүзеге асыру нысандары. Ормандардың жай-күйіне, пайдалануына және қорғалуына мемлекеттік бақылау жасау. Орман пайдалану құқығы және оның түрлері. Дәрілік өсімдіктерді қорғаудың ерекшеліктері. Орман дауларын шешу тәртібі. Ормандарға келтірілген зияндарды өтеу және орман заңдарын бұзғаны үшін жауаптылық.

14-тақырып. Жануарлар дүниесін пайдалану мен қорғаудың құқықтық режимі.

Жануарлар дүниесін пайдалану мен қорғаудың құқықтық режимінің түсінігі және жалпы сипаттамасы. Жануарлар дүниесін ұтымды пайдалану мен қорғауды қамтамасыз ететін мемлекеттік құқықтық механизмі.

"Жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану туралы" Қазақстан Республикасының заңы және осы саладағы басқа да заңдар. Жануарлар дүниесіне меншік құқығы және оны жүзеге асыру нысандары. Аң аулау және аң аулау шаруашылығын жүргізуді құқықтық реттеу. Балық аулау мен балық шаруашылығын ұйымдастыру және жүргізуді құқықтық реттеу. Жануарлар дүниесін пайдалану және қорғау саласындағы мемлекеттік басқару мен бақылау. Жануарлар дүниесіне келтірілген зиянды өтеу, жануарлар дүниесін қорғау және пайдалану туралы заңдарды бұзғаны үшін жауаптылық.

15-тақырып. Ерекше қорғалатын табиғи объектілердің құқықтық режимі.

Ерекше қорғалатын табиғи объектілерінің түсінігі және құрамы. Қызыл Кітап және айналадағы табиғи ортаны қорғаудағы маңызы. Курорттардың және басқа емдеу-сауықтыру аймақтардың құқықтық режимі. Қорықтардың құқықтық режимі. Заказниктердің құқықтық режимі. Табиғат ескерткіштерінің құқықтық режимі. Табиғи ұлттық парктердің құқықтық режимі. Ботаникалық бақтардың, дендрологиялық және зоологиялық парктердің, тарихи-табиғи және мемориалдық парктердің құқықтық режимі. Төтенше экологиялық жағдай және экологиялық апат аймақтары.

Қоршаған ортаны халықаралық-құқықтық қорғау.

Қоршаған ортаны халықаралық-құқықтық қорғаудың түсінігі және жалпы сипаттамасы. Халықаралық табиғатты қорғау объектілері мен субъектілері. Табиғи ортаны қорғау саласындағы халықаралық келісімдер, конвенциялар, шарттар қоршаған ортаны қорғаудың халықаралық мемлекеттік-құқықтық механизмі. Қоршаған ортаны халықаралық қорғауға Қазақстан Республикасының қатысу нысандары.

Тәжірибе сабақтардың тізімі

1-тақырып. Экологиялық құқықтың түсінігі мен пәні.

Мемлекеттің экологиялық қызметі. Экологиялық құқықтың түсінігі. Экологиялық қатынастардың түрлері және жалпы сипаттамасы. Экологиялық құқық қатынастарының мазмұны. Экологиялық құқықтың әдістері. Экологиялық құқықтың жалпы және арнайы қағидалары. Экологиялық-құқықтық институттар. Қазақстан Республикасының қазіргі құқық жүйесіндегі экологиялық құқықтың орны. Экологиялық құқықтың басқа құқық салаларымен ара-қатынасы.

2-тақырып. Экологиялық құқықтың тарихы және қайнар көздері.

Экологиялық құқықтың пайда болуы, өркендеуі және болашағы. Экологиялық құқықтың қайнар көздерінің түсінігі, ерекшеліктері және классификациясы. Табиғат қорғау және табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану туралы жалпы және арнайы заңдар. Үкіметтің экологиялық-құқықтық актілері. Экологиялық қатынастарды реттеудегі соттық тәжірибенің маңызы. Экология және табиғатты пайдалану жөніндегі халықаралық конвенциялар, мемлекет аралық келісімдер мен шарттар.

3-тақырып. Табиғат объектілеріне меншік құқығы.

Табиғат объектілеріне мемлекеттік меншік құқығының түсінігі және жалпы сипаттамасы. Мемлекет - табиғат объектілеріне меншік құқығының субъектісі. Табиғат объектілеріне меншік құқығының мазмұны және қорғалуы. Табиғи ресурстарға жеке меншік құқығының мазмұны. Табиғи ресурстарға жеке меншік құқығының пайда болу, өзгертілу және тоқтатылу негіздері.

4-тақырып. Табиғатты пайдалану құқығы,

Табиғатты пайдалану құқығының түсінігі. Табиғатты пайдалану құқығының түрлері, объектілері және субъектілері. Табиғатты пайдалану құқығының мазмұны және кепілдіктері. Табиғат пайдалану құқығын қорғау. Табиғатты пайдалану құқығының пайда болу, өзгертілу және тоқтатылу негіздері.

5-тақырып. Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғауды мемлекеттік басқарудың ұйымдық-құқықтық нысандары.

Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғауды мемлекеттік басқарудың түсінігі мен қызметі. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы жоспарлау, бағдарламалау және стандарттау мәселелері. Табиғатты пайдалану және қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттік ведомстволық, өндірістік және қоғамдық бақылау.

Экологиялық құқық саласындағы соттардың қызметі.

6-тақырып. Қазақстан Республикасының экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету шаралары.

Экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің жалпы сипаттамасы мен түсінігі. Экологиялық сараптама: міндеттері, қағидалары, түрлері.

Шаруашылық және басқа да қызметтерге қойылатын экологиялық талаптар.

Экологиялық ақпараттың түсінігі және түрлері.

Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғаудың экономикалық тетігінің құқықтық негіздері.

Экологиялық төлемдер. Табиғатты пайдалану үшін салықтар. Арнайы табиғатты пайдалану үшін төлемдер. Экологиялық аудит.

7- тақырып. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы дауларды шешудегі қоғамдық бірлестіктердің құқықтары мен міндеттері.

Экологиялық тәрбиелеу және білім беру, ғылыми зерттеулер.

Азаматтардың экологиялық бірлестіктерінің құқықтары мен міндеттері.

Экологиялық тәрбиелеу және білім беру, ғылыми зерттеулер. Қоғамдық экологиялық бақылау.

8-тақырып. Қоршаған ортаны қорғау туралы заңдарды бұзғаны үшін жауаптылық.

Қоршаған ортаны қорғау туралы заңдарды бұзудың түсінігі және жалпы сипаттамасы.

Тәртіптік жауаптылық.

Экологиялық заңдарды бұзғаны үшін азаматтық құқықтық жауапкершіліктің түсінігі және түрлері.

Экологиялық заңдарды бұзғаны үшін қылмыстық жауаптылық.

9-тақырып. Жерді құқықтық қорғау.

Жердің жалпы сипаттамасы, жер кодексі, жерді қорғаудың мақсаты мен міндеттері.

Жер пайдалану құқығы, оның түрлері, субъектілері, мазмұны, жер учаскесін беру тәртібі.

Сервитуттар, пайдалану тәртібі және түрлері.

Жер қорының санаттары, жалпы сипаттамасы.

10-тақырып. Жер қойнауының құқықтық режимі және оны қорғау.

Жер қойнауының, пайдалы қазбалардың құқықтық жағдайының және оны қорғаудың түсінігі мен жалпы сипаттамасы.

"Жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы" Қазақстан Республикасының Президентінің жарлығы мен жер қойнауын ұтымды пайдалану мен қорғауды қамтамасыз ететін басқа да заңдар. Жер қойнауының меншік құқығы және оны іске асыру нысандары. Жер қойнауын пайдалану құқығы және оның түрлері. Пайдалы қазбалардың қен орындарының мемлекеттік кадастры. Континентальды шельфты ұтымды

пайдалану және қорғаудың ұйымдастыру құқықтық нысандары. Жер қойнауы туралы заңдарды бұзғаны үшін жауаптылық.

11-тақырып. Судың құқықтық режимі және оны қорғау.

Судың құқықтық режимінің және оны қорғаудың түсінігі мен жалпы сипаттамасы. Су кодексі және суларды ұтымды пайдалану және қорғауды қамтамасыз ететін басқа да заңдар.

Суға мемлекеттік меншік және оны жүзеге асыру нысандары. Суды мемлекеттік басқару мен оны пайдалануды және қорғауды бақылау. Су дауларын шешу тәртібі, суларға және су пайдаланушыларға келтірілген зиянды өтеу.

12-тақырып. Атмосфералық ауаны құқықтық қорғау.

Атмосфералық ауаның қазіргі жағдайы. Атмосфералық ауаны қорғауды қамтамасыз ететін мемлекеттік құқықтық механизмі.

Атмосфералық ауаны қорғау саласындағы мемлекеттік бақылау.

Атмосфералық ауаны қорғау туралы заңдарды бұзғаны үшін жауаптылық.

13-тақырып. Ормандардың құқықтық режимі және оларды қорғау.

Ормандардың құқықтық режимдерінің түсінігі және жалпы сипаттамасы. Қазақстан Республикасының Орман кодексі және ормандарды ұтымды пайдалану және қорғауды қамтамасыз ететін басқа заңдар.

Ормандарды басқару және орман шаруашылығын жүргізудің негізгі талаптары. Ормандарға меншік құқығы және оны жүзеге асыру нысандары. Орман пайдалану құқығы және оның түрлері. Орман дауларын шешу тәртібі.

14-тақырып. Жануарлар дүниесін пайдалану мен қорғаудың құқықтық режимі.

Жануарлар дүниесін пайдалану мен қорғаудың құқықтық режимінің түсінігі және жалпы сипаттамасы.

"Жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану туралы"

Қазақстан Республикасының заңы және осы саладағы басқа да заңдар. Аң аулау және аң аулау шаруашылығын жүргізуді құқықтық реттеу. Жануарлар дүниесін пайдалану және қорғау саласындағы мемлекеттік басқару мен бақылау.

15-тақырып. Ерекше қорғалатын табиғи объектілердің құқықтық режимі.

Ерекше қорғалатын табиғи объектілерінің түсінігі және құрамы.

Курорттардың және басқа емдеу-сауықтыру аймақтардың құқықтық режимі.

Заказниктердің құқықтық режимі. Табиғи ұлттық парктердің құқықтық режимі. Төтенше экологиялық жағдай және экологиялық апат аймақтары.

Қоршаған ортаны халықаралық-құқықтық қорғаудың түсінігі және жалпы сипаттамасы. Табиғи ортаны қорғау саласындағы халықаралық келісімдер, конвенциялар, шарттар қоршаған ортаны қорғаудың халықаралық мемлекеттік-құқықтық механизмі.

Күндізгі бөлім студенттерінің СӨЖ мазмұны

№	СӨЖ түрі	Есеп беру формасы	Бақылау түрі	Сағат көлемі
1	Дәріс сабақтарына дайындық		Сабаққа қатысуы	26
2	Тәжірибе сабақтарына дайындық, үй тапсырмаларын орындау	Жұмыс дәптері	Сабаққа қатысуы	8
3	Аудитория сабағының мазмұнына кірмеген материалды меңгеру	Конспект (және басқалар)	Коллоквиум (және басқалар)	54
4	Бақылау шараларына дайындық		МБ 1, МБ 2 (тестілеу және басқалар)	2
Барлығы				90

Сыртқы бөлім студенттерінің СӨЖ мазмұны

№	СӨЖ түрі	Есеп беру формасы	Бақылау түрі	Сағат көлемі
1	Дәріс сабақтарына дайындық		Сабаққа қатысуы	30
2	Тәжірибе сабақтарына дайындық, үй тапсырмаларын орындау	Жұмыс дәптері	Сабаққа қатысуы	8
3	Аудитория сабағының мазмұнына кірмеген материалды меңгеру	Конспект (және басқалар)	Коллоквиум (және басқалар)	68
4	Бақылау шараларына дайындық		МБ 1, МБ 2 (тестілеу және басқалар)	2
Барлығы				108

Сыртқы бөлім студенттерінің СӨЖ мазмұны

№	СӨЖ түрі	Есеп беру формасы	Бақылау түрі	Сағат көлемі
1	Дәріс сабақтарына дайындық		Сабаққа қатысуы	35
2	Тәжірибе сабақтарына дайындық, үй тапсырмаларын орындау	Жұмыс дәптері	Сабаққа қатысуы	10
3	Аудитория сабағының мазмұнына кірмеген материалды меңгеру	Конспект (және басқалар)	Коллоквиум (және басқалар)	70
4	Бақылау шараларына дайындық		МБ 1, МБ 2 (тестілеу және басқалар)	2
Барлығы				117

Студенттердің өз бетінше дайындалатын жоспарда көрсетілмеген тақырыптар тізімі

1-тақырып. Экология құқығының кайнар көздері.

2-тақырып. Экологиялық заңдарды бұзғаны үшін құқықтық жауапкершілік.

3-тақырып. Экология саласындағы басқарудың ұйымдастырушылық-құқықтық механизмі.

4-тақырып. Ормандарды пайдалану мен қорғаудың экологиялық-құқықтық режимі.

5-тақырып. Жануарлар әлемін пайдалану мен қорғаудың экологиялық-құқықтық режимі.

6-тақырып. Қоршаған ортаны халықаралық-құқықтық қорғау.

Студенттердің өзіндік жұмыстарының мазмұны

1-тақырып. Экологиялық құқықтың түсінігі мен пәні.

Қоршаған табиғи орта құқық объектісі ретінде. Экологиялық қатынастардың түрлері және жалпы сипаттамасы. Экологиялық құқық қатынастарының мазмұны. Экологиялық құқықтың әдістері. Экологиялық құқықтың жүйесі: жалпы және арнайы бөлімдері. Қазақстан Республикасының қазіргі құқық жүйесіндегі экологиялық құқықтың орны.

2-тақырып. Экологиялық құқықтың тарихы және қайнар көздері.

Табиғат қорғау және табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану туралы республикалық заңдылықтардың негізгі даму кезеңдері. Қазақстан Республикасының Конституциясы және экологиялық құқықтық ережелер мен талаптар. Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі - жалпы сипаттамасы және экологиялық қатынастарды құқықтық реттеудегі оның маңызы. Жергілікті өкілді және атқарушы органдардың экологиялық-құқықтық актілері. Экология және табиғатты пайдалану жөніндегі халықаралық конвенциялар, мемлекет аралық келісімдер мен шарттар.

3-тақырып. Табиғат объектілеріне меншік құқығы.

Құқықтық қорғау объектілері мен мемлекеттік меншік құқығының ара қатынасы. Қазақстан Республикасының Парламенті, жергілікті өкілді және атқарушы органдары мен олардың табиғат объектілеріне меншік құқығын іске асыру жөніндегі өкілеттігі. Табиғи ресурстарға жеке меншік құқығының түсінігі және жалпы сипаттамасы. Табиғи ресурстарға жеке меншік құқығының объектілері мен субъектілері.

4-тақырып. Табиғатты пайдалану құқығы,

Табиғатты пайдалану құқығының қағидалары және негізгі белгілері. Табиғатты жалпы және арнайы пайдалану. Табиғат пайдаланушылардың құқықтары мен міндеттері. Табиғатты пайдалану құқығының пайда болу, өзгертілу және тоқтатылу негіздері.

5-тақырып. Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғауды мемлекеттік басқарудың ұйымдық-құқықтық нысандары.

Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғауды басқаратын жалпы және арнайы органдар. Экологиялық нормативтер, шекті рұхсат берілетін нормалар. Қоршаған ортаны қорғау және табиғатты пайдалану туралы заңдардың түсінігі, оларды қарау және шешу тәртібі.

Экологиялық құқық саласындағы прокуратураның қызметі.

6-тақырып. Қазақстан Республикасының экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету шаралары.

Экологиялық сараптама: міндеттері, қағидалары, түрлері. Шаруашылық және басқа да қызметтерге қойылатын экологиялық талаптар. Экологиялық ақпараттың түсінігі және түрлері.

Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғаудың экономикалық түсінігі мен құрылымы. Экологиялық сақтандыру. Арнайы табиғатты пайдалану үшін төлемдер. Экологиялық аудит.

7- тақырып. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы дауларды шешудегі қоғамдық бірлестіктердің құқықтары мен міндеттері.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы қоғамдық ұйымдардың және азаматтардың қатысуының жалпы сипаттамасы, түсінігі және түрлері.

Экологиялық тәрбиелеу және білім беру, ғылыми зерттеулер. Қоғамдық экологиялық бақылау.

8-тақырып. Қоршаған ортаны қорғау туралы заңдарды бұзғаны үшін жауаптылық.

Экологиялық жауаптылықтың түсінігі және түрлері.

Еңбек қатынастарымен байланысты экологиялық және материалдық жауаптылық.

Экологиялық заңдарды бұзғаны үшін әкімшілік жауаптылық.

Экологиялық заңдарды бұзғаны үшін өзге де экологиялық жауаптылық түрлері.

9-тақырып. Жерді құқықтық қорғау.

Жерге мемлекеттік меншік құқығы, жерге жеке меншік құқығы, мазмұны және объектілері.

Жер учаскесін нормалау.

Жерге меншік құқығының, жер пайдалану құқығының және өзге де құқықтардың тоқтатылуы.

10-тақырып. Жер қойнауының құқықтық режимі және оны қорғау.

Жер қойнауы мен басқа да пайдалы қазбаларды ұтымды пайдалануды және қорғауды қамтамасыз етудің мемлекеттік-құқықтық механизмі.

Қазақстан Республикасының мемлекеттік жер қойнауы қорының түсінігі мен құрамы және оның жеке бөліктерінің құқықтық режимі. Жер қойнауын пайдалану және оны қорғау саласындағы мемлекеттік басқару және оны бақылау. Пайдалы қазбаларды есепке алу, оларды жіктеу. Жер қойнауын пайдалану және қорғау туралы дауларды шешу тәртібі. Жер қойнауына, жер қойнауы пайдаланушыларға келтірілген зиянды өтеу.

11-тақырып. Судың құқықтық режимі және оны қорғау.

Суды ұтымды пайдалануды және қорғауды қамтамасыз ететін мемлекеттік құқықтық механизм жолдары. Қазақстан Республикасы су қорының түсінігі

мен құрамы және оның жеке бөліктерінің құқықтық ережелері. Суды пайдалану құқығы және оның түрлері. Су кадастры және су шаруашылық баланстары. Су заңдарын бұзғаны үшін жауаптылық.

12-тақырып. Атмосфералық ауаны құқықтық қорғау.

Атмосфералық ауаны құқықтық қорғаудың түсінігі және жалпы сипаттамасы. "Атмосфералық ауаны қорғау туралы" Қазақстан Республикасының заңы және басқа да атмосфералық ауаны қорғау туралы заңдары. Атмосфералық ауаны қорғау туралы дауларды шешу тәртібі.

13-тақырып. Ормандардың құқықтық режимі және оларды қорғау.

Ормандарды ұтымды пайдалануды және қорғауды қамтамасыз етудің мемлекеттік құқықтық механизмі. Қазақстан Республикасы орман қорының түсінігі мен құрамы және оның жеке бөліктерінің құқықтық режимі. Орман қорын топқа және қорғаныс категорияларына бөлу. Ормандардың жай-күйіне, пайдалануына және қорғалуына мемлекеттік бақылау жасау. Дәрілік өсімдіктерді қорғаудың ерекшеліктері. Ормандарға келтірілген зияндарды өтеу және орман заңдарын бұзғаны үшін жауаптылық.

14-тақырып. Жануарлар дүниесін пайдалану мен қорғаудың құқықтық режимі.

Жануарлар дүниесін ұтымды пайдалану мен қорғауды қамтамасыз ететін мемлекеттік құқықтық механизмі.

Жануарлар дүниесіне меншік құқығы және оны жүзеге асыру нысандары. Балық аулау мен балық шаруашылығын ұйымдастыру және жүргізуді құқықтық реттеу. Жануарлар дүниесіне келтірілген зиянды өтеу, жануарлар дүниесін қорғау және пайдалану туралы заңдарды бұзғаны үшін жауаптылық.

15-тақырып. Ерекше қорғалатын табиғи объектілердің құқықтық режимі.

Қызыл Кітап және айналадағы табиғи ортаны қорғаудағы маңызы.

Қорықтардың құқықтық режимі. Табиғат ескерткіштерінің құқықтық режимі.

Ботаникалық бақтардың, дендрологиялық және зоологиялық парктердің, тарихи-табиғи және мемориалдық парктердің құқықтық режимі.

Қоршаған ортаны халықаралық-құқықтық қорғау.

Халықаралық табиғатты қорғау объектілері мен субъектілері. Қоршаған ортаны халықаралық қорғауға Қазақстан Республикасының қатысу нысандары.

ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

Негізгі әдебиеттер

1. Байдельдинов Д.Л. Экологическое законодательство Республики Казахстан (проблемы совершенствования, перспективы развития). - Алматы: Жеті Жарғы, 1995.
2. Байдельдинов Д.Л. Правовой механизм государственного управления в области 'экологии. - Алматы: Қазак университет], 1998.
3. Байдельдинов Д.Л. Юридическая ответственность за экологические правонарушения. - Алматы, 1993.
4. Байдельдинов Д.Л., Бекишева С.Д. Экологическое право Республики Казахстан (жалпы бөлім). - Алматы, 2004.
5. Баимбетов Н.С. Правовые основы экологической экспертизы в Республике Казахстан. - Алматы, 2001.
6. Бринчук М.М. Экологическое право. - Москва: Юрист, 1998.
7. Бекишева С.Д. Экологическое право Республики Казахстан. - Караганда, 2001.
8. Ерофеев Б.В. Экологическое право. - Москва: Новый юрист, 1998.
9. Культелеев С.Т. Экологическое право Республики Казахстан. - Алматы, 2003.
10. Правовая охрана природы в Казахской ССР. - Алма-Ата: Наука, 1977.
11. Петров В.В. Экологическое право России. - Москва: Бек, 1997.
12. Ә.Стамқұлұлы Қазакстан Республикасының экология құқығы. - Алматы: «Жеті Жарғы», 1995.
13. Стамқұлов Ә.С. Қазакстан Республикасының экология құқығы. Оқу кұралы. - Тараз, 2003, 1-2 бөлімі.
14. Эффективность природоохранного законодательства. - Алматы, 1988.
15. Эффективность юридической ответственности в охране окружающей среды. - Москва: Наука, 1988.

Қосымша әдебиеттер

1. Абдраимов Б.Ж., Жарылкасын Е. Возмещение экологического вреда по законодательству РК. - Алматы: Юрист, 2001.
2. Байсалов С.Б. Водное право Казахской ССР. - Алма-Ата: Наука, 1966.
3. Голиченков А.К, Экологический контроль: теория и практика правового обеспечения. - Москва. 1991.
4. Косанов Ж.Х. Право собственности и иные вещные права на землю. - Алматы, 2001.
5. Мухитдинов Н.Б., Куандыков К.Ж. Проблемы теории права сельскохозяйственного водопользования. - Тараз, 2001.

6. Международное эколого-правовое сотрудничество. - Алматы: Данекер, 2001.

Нормативтік актілер

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы, 1995 жылғы 30 тамыз Алматы
2. Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі 2007 жылғы 23 қаңтар.
3. «Айналадағы ортаны қорғау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, 1997жылғы 15 шілде, Алматы
4. «Экологиялық экспертиза туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, 1997 жылғы ІВнаурыз
5. «Ерекше қорғалатын табиғи аумақтарын туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, 1997 жылғы 15 шілде, Алматы
6. Қазақстан Республикасының Жер кодексті № 442 2003 жылғы 20 маусым, Алматы
7. «Жер қойнауы және жер пайдалану туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, № 2828 1996 жылғы 27 қаңтар, Алматы
8. Қазақстан Республикасының Су кодексі № 481 2003 жылғы 9 шілде, Алматы
9. Қазақстан Республикасының Орман кодексі № 477 2003 жылғы 8 шілде, Алматы
10. «Жануарлар эелемі қорғау, қайта өндіріс және қолдану туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, № 593 2004 жылғы 9 шілде, Алматы
11. «Атмосфералық ауа қорғау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, № 302 2002 жылғы 11, наурыз Алматы
12. "Соттардың жер туралы заңдарды қолдану тәжірибесінің кейбір мәселелері туралы" Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты Пленумының № 2 Қаулысы, 1998 жылғы 14 мамыр.
13. "Қазақстан Республикасының Ауаның ауа кәшіктықта шекарааралық ластануы туралы конвенцияға қосылуы туралы" Қазақстан Республикасының Заңы, 2000 жылғы 23 қазан № 89-11.
14. "Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығының мемлекетаралық гидрометеорологиялық жүйесі туралы келісімді бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы, 2002 жылғы 23 тамыз № 944.
15. "Қазақстан Республикасының Ерекше қорғалатын табиғи аумақтарын 2030 жылға дейін дамытудың және орналастырудың тұжырымдамасы туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы, 2000 жылғы 10 қараша № 1692.
16. "Қазақстан Республикасындағы ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың мемлекеттік есебін және мемлекеттік кадастрын жүргізу ережелерін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы, 2001 жылғы 18 шілде № 973.

17. "Сандық геоакпараттық жүйелер негізінде Қазақстан Республикасы табиғи объектілерінің бірыңғай мемлекеттік қадасчрлар жүйссін кұру туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы, 2000 жылғы 25 қыркүйек № 1449.
18. "Қазақстан Республикасы Жер ресурстарын басқару жөніндегі агенттігінің кейбір мәселелері" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 19.2004 жылғы 1 маусымдағы № 610 қаулысы.
20. "Жерді сақтап қою ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 29 қыркүйектегі № 993 қаулысы.
21. "Жерді пайдалану мен қорғауға мемлекеттік бақылауды жүзеге асыру ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 29 қыркүйектегі № 990 қаулысы.
22. "Қазақстан Республикасында мемлекеттік жер кадастрын жүрпзудің ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 20 қыркүйектегі № 958 қаулысы.
23. "Қазақстан Республикасында жер мониторингін жүргізу және оның деректерін пайдалану ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 19 қыркүйектегі № 956 қаулысы.
24. "Қазақстан Республикасы Энергетика және минералдық ресурстар министрлігі Геология және жер қойнауын пайдалану комитетінің мәселелері" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 28 қазандағы № 1107 Қаулысы.
25. "Қазақстан Республикасының Жер қойнауын пайдалану мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесін кұру тәртібі туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы, 2002 жылғы 29 желтоқсан № 1444.
26. "Қазақстан Республикасында жер қойнауын пайдалану құқығын берудің тәртібін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы, 2000 жылғы 21 қаңтар № 108.
27. "Қазақстан Республикасындағы жер қойнауының мемлекеттік мониторингі туралы ережені бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы, 1997 жылғы 27 қаңтардағы №
28. "Қазақстан Республикасының жер қойнауын мемлекеттік сараптау туралы ережені бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің Қаулысы, 1996 жылғы 18 қазан № 1288.
29. "Зиянды заттарды, радиоактивті қалдықтарды және пайдаланылған ағын суды жер қойнауыша көмудің мемлекеттік кадастрын жүргізудің тәртібі туралы ережені бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің Қаулысы, 1996 жылғы 18 қазан № 1285.
30. "Қазақстан Республикасында радиоактивті қалдықтарды көмудің тәртібі туралы ережені бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы, 1996 жылғы 18 қазан № 1283.
31. "Халықаралық және республикалық маңызы бар балық шаруашылығы су тоғандарының (учаскелерінің) тізбесін бекіту

- туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 3 қарашадағы № 1137 қаулысы.
32. "Су ресурстарын кешенді пайдалану мен қорғаудың басты және бассейндік схемаларын және су шаруашылығы теңгерімдерін әзірлеу әрі бекіту ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы
  33. "Су қорын пайдалану мен қорғау саласындағы мемлекеттік бақылауды ұйымдастыру әрі жүргізу ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 6 ақпандағы № 144 қаулысы.
  34. "Жергілікті атқарушы органдардың су объектілерін оқшау және бірлесіп пайдалануға беруі ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 30 қаңтардағы № 119 қаулысы.
  35. "Су объектілерінің мемлекеттік мониторингін жүргізу, суды мемлекеттік есепке алу және оны пайдалану ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 26 қаңтардағы № 85 қаулысы.
  36. "Арнайы су пайдалану жөніндегі қызметті лицензиялау ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 26 қаңтардағы № 84 қаулысы.
  37. "Су объектілеріне зиянды әсерлердің рұқсат етілетін шекті нормативтерін әзірлеу және бекіту ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 19 қаңтардағы № 50 қаулысы.
  38. "Мемлекеттік су кадастрын жүргізу ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 31 желтоқсандағы № 1378 қаулысы.
  39. "Қазақстан Республикасы экономикасының су секторын дамытудың және су шаруашылығы саясатының 2010 жылға дейінгі тұжырымдамасын мақұлдау туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы, 2002 жылғы 21 қаңтар № 71.
  40. "Қазақстан Республикасының мемлекеттік орман күзсті туралы ережені бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 9 наурыздағы № 291 қаулысы,
  41. "Мемлекеттік орман кадастры мен ормандардың мемлекеттік мониторингін жүргізу ережелерін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 17 ақпандағы № 188 қаулысы.
  42. "Мемлекеттік орман қоры учаскелерінде ормандарды күзету, қорғау, молайту әрі орман өсіру жөніндегі нормалар мен нормативтерді бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 19 қаңтардағы № 53 қаулысы.
  43. "Мемлекеттік орман қорының аумағында орман орналастыруды жүргізу ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 16 қаңтардағы № 45 қаулысы.
  44. "Мемлекеттік орман қоры учаскелеріндегі орман ресурстарын ұзақ мерзімді орман пайдалануға беру жөнінде тендерлер өткізу ережесін

- бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 13 қаңтардағы № 32 қаулысы.
45. "Орман қорының мемлекеттік есебін жүргізу ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 26 қарашадағы № 1182 қаулысы.
  46. "Қазақстан Республикасының Қызыл кітабі туралы ережені бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 15 желтоқсандағы № 1330 қаулысы.
  47. "Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігі Балық шаруашылығы комитетінің кейбір мәселелері туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 7 мамырдағы № 517 қаулысы.
  48. "Мемлекеттік орман қоры учаскелерінде жайуарлар дүниесін, соның ішінде аңшылық шаруашылығының қажеттері үшін пайдалану ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 23 желтоқсандағы № 1303 қаулысы.
  49. "Қазақстан Республикасының аумағында аң аулау ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 24 шілдедегі № 741 қаулысы.
  50. "Жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану туралы заңнаманы бұзумен келтірілген зиянды өтеу мөлшерін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы, 2001 жылғы 4 қыркүйек № 1140.
  51. "Сирек кездесетін және жойылып кету қаупі бар жануарлардың жекелеген түрлерін сақтап қалу және өсімін молайту жөніндегі кейбір шаралар туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы, 2000 жылғы 25 қыркүйек № 1447.
  52. "Атмосфералық ауаны қорғау саласындағы мемлекеттік бақылауды ұйымдастыру жөнinde жүргізу ережесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 14 тамыздағы № 815 қаулысы